

Lainvalmisteluosasto
LsN Mari Aalto

27.9.2016

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Oikeusministeriön vastine lakivaliokunnalle annettujen kirjallisten huomautusten johdosta (HE 109/2016 vp)

1. Yleistä

Oikeusministeriön käytössä ovat olleet seuraavat lausunnot:

- Laamanni Tuomas Nurmi, Helsingin kärjäoikeus (14.9.2016)
- Valtakunnanvouti Juhani Toukola, Valtakunnanvoudinvirasto (15.9.2016)
- Johtava kihlakunnanvouti Rauno Niemenoja, Itä- ja Keski-Uudenmaan ulosottovirasto (12.9.2016)
- Pääjohtaja Juhani Jokinen ja lakimies Mika Hakamäki, Kilpailu- ja kuluttajavirasto (14.9.2016)
- Johtaja Lea Mäntyniemi, Finanssialan Keskusliitto (15.9.2016)
- Asianajaja, varatuomari Kari Jaatinen, Suomen Asianajajaliitto (14.9.2016)
- Lainsäädäntöasioiden päällikkö Tiina Toivonen, Suomen Yrittäjät (15.9.2016)
- Professori Tuula Linna (14.9.2016)

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki eurooppalaisesta tilivarojen turvaamismääräysmenettelystä. Lailla annettaisiin täydentävät kansalliset säännökset mainittua menettelyä koskevaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen.

Toimivalta turvaamismääräyksen antamiseen keskitettäisiin Helsingin kärjäoikeuteen. Ulosottomies vastaisi turvaamismääräyksen täytäntöönpanosta, jos turvaamisen kohteena oleva pankkitili sijaitisi Suomessa. Asetuksen mukainen menettely muistuttaisi Suomessa mahdollisimman pitkälti oikeudenkäymiskaaren mukaisia turvaamistoimia ja niiden täytäntöönpanoa.

Hallituksen esityksen lakivaliokunnassa saama asiantuntijapalaute on ollut myönteistä. Lausunnonantajista vain professori Tuula Linna on esittänyt muutosehdotuksia lakiehdotukseen. Seuraavassa esitetään sisennetyissä kappaleissa oikeusministeriön kannanotot Linnan lausunnossa esitettyihin muutosehdotuksiin.

Oikeusministeriö ei vastineessaan kommentoi hallituksen esitystä puoltavia kannanottoja eikä kannanottoja, jotka eivät liity suoraan nyt käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen.

2. Muutosehdotukset

Hakijan korvausvastuu

Professori Tuula Linna katsoo, että asetuksen 13 artiklan 3 kohtaa tulisi lukea niin, että artiklan 1 kohdan vastuuperusteet ja lajit ovat vähimmäissäätelyä, jonka sijasta noudatetaan kansallista lainsäädäntöä, jos sen mukainen vastuuperuste on ankarampi, kuten Suomessa, tai vastuulajit ovat laajempia. Linna katsoo, että vastuukysymyksestä tulisi säätää kansallisessa laissa.

Oikeusministeriö ei pidä asetuksen tulkintaa niin selvänä kuin Linna esittää. Oikeusministeriön käsityksen mukaan asetuksen 13 artiklan 1 ja 2 kohdan tarkoituksena lienee säätää kaikkia jäsenvaltioita sitovasti velkojan vastuusta silloin, kun vahinko johtuu velkojan virheestä. Velkojan virheellä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että velkoja 2 kohdassa mainitusti laiminlyö jonkin asetuksen mukaisen velvoitteensa. Asetuksen 13 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaista vastuuta ja todistustaakan jakoa sovellettaisiin siten kaikissa jäsenvaltioissa. Oikeusministeriön käsityksen mukaan artiklassa ei tarkoiteta velkojan virheellä esimerkiksi sitä, että velkoja myöhemmin häviää pääasiaa koskevan kanteen.

Asetuksen 13 artiklan 3 kohdasta johtuu, että siltä osin kuin kysymys on muusta kuin 1 ja 2 kohdassa säädetystä tilanteesta (velkojan virhe), sovelletaan kansallista lainsäädäntöä. Näin ollen (täytäntöönpanojäsenvaltion) lainsäädäntöä sovelletaan mm. siinä tilanteessa, että velkoja häviää pääasiaa koskevan kanteen. Tällaisessa tilanteessa velkoja on ankarassa vastuussa jo asetuksen 13 artiklan 3 kohdan nojalla, jos Suomi on asetuksen mukainen täytäntöönpanojäsenvaltio.

Linnan tulkinta perustuu 13 artiklan 3 kohdan ensimmäiseen virkkeeseen itsenäisenä luettuna. Virke ja koko 13 artikla ovat tulkinnanvaraisia. Linnan tulkinta on edellä lausutusta huolimatta mahdollinen, mutta hyvin rohkea, ja se saatetaan myöhemmin todeta asetuksen vastaiseksi. Oikeusministeriö ei puolla lakiehdotuksen muuttamista Linnan ehdottamalla

tavalla, vaan katsoo, että velkojan vastuuta koskeva kysymys on ratkaistava suoraan asetuksen nojalla.

3 § Vakuuden asettaminen

Linna katsoo, että 3 §:ssä tulisi käyttää sanan ”tuomioistuim” sijasta täsmällisempää ilmaisu ”Helsingin kärjäoikeus”, jottei synny vaikutelmaa, että jokin muukin tuomioistuin voi olla toimivaltainen.

Oikeusministeriö toteaa, että pykälässä on haluttu jättää auki mahdollisuus, että jossain poikkeuksellisessa tilanteessa turvaamismääräyksen antaisi ja vakuudesta päättäisi Helsingin hovioikeus. Tällaista tilannetta ei kuitenkaan tulisi syntyä, sillä tarkoituksena on, että normaalisti hovioikeus palauttaa asian käsittelyn kärjäoikeuteen, jos se katsoo, että kärjäoikeuden päätöstä turvaamismääräystä koskevan hakemuksen hylkäämisestä on muutettava. Oikeusministeriö ei pidä sanaa ”tuomioistuin” epäselvänä, muttei myöskään näe estettä korvata sitä sanalla ”Helsingin kärjäoikeus”.

Linna katsoo, että 3 §:ssä tulisi viitata ulosottokaaren 3 luvun 45 §:n lisäksi myös ulosottokaaren 3 luvun 43 §:n 2 momenttiin, jossa säädetään hyväksyttävistä vakuuslajeista.

Oikeusministeriö ei pidä lisäystä tarpeellisena sen vuoksi, että pykälässä (kuten koko laissa) on tarkoitus säätää vain niistä seikoista, jotka eivät ratkea suoraan asetuksen nojalla. Ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 43 §:n 2 momenttia hyväksyttävistä vakuuslajeista sovelletaan suoraan asetuksen 12 artiklan 3 kohdan nojalla. Viittauksella ulosottokaaren 3 luvun 45 §:ään on tarkoitus sanoa, että velkoja asettaa vakuuden ulosottomiehelle

tai tallettaa sen hänen määräyksestään luottolaitokseen tai luotettavan henkilön säilytettäväksi ja hoidettavaksi. Vakuutta ei siis anneta tuomioistuimelle, mikä on asetuksessa oletus.

Jos säännöstä kuitenkin pidetään epäselvänä, voidaan 3 §:n 2 momentin toiseen virkkeeseen lisätä ehdotettu lakiviittaus seuraavasti: ”... *Velkojan on asetettava **ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 43 §:n 2 momentin mukainen** vakuus ulosottomiehelle...*”

Linna katsoo, että laissa tulisi olla maininta siitä, ovatko ulosottokaaren 3 luvun 44 §:ssä tarkoitetut tahot, kuten julkisyhteisöt ja pankit, vapautettuja hakijavakuuden asettamisesta.

Oikeusministeriö ei pidä mahdollisena säätää asiasta laissa. Vakuudenantovelvollisuus ratkeaa suoraan asetuksen 12 artiklan 1 ja 2 kohdan nojalla, eikä kansallisessa laissa tule tulkita asetuksen suoraan sovellettavaa säännöstä.

5 § Velkojan asettaman vakuuden palauttaminen

Linna huomauttaa, että 5 §:n 2 momentista saa sen käsityksen, että vakuus asetettaisiin ennen asetuksen 14 artiklan mukaista tilitietojen hankkimista. Tämä tarkoittaisi, että tiliturvaamisjärjestelmä menettäisi käyttökelpoisuuttaan.

Oikeusministeriö toteaa, että asetuksen 14 artikla mahdollistaa sen, että tuomioistuin voi pyytää hakijalta vakuuden ennen tilitietojen hankkimista. Velvollisuutta vakuuden pyytämiseen tässä vaiheessa menettelyä ei ole. Tuomioistuimen on asetuksen 14 artiklan 7 kohdan nojalla vapautettava viipymättä vakuus, jonka velkoja on mahdollisesti antanut 12 artiklan mukaisesti, jos tiedonhankintaviranomainen ei pysty hankkimaan tilitietoja ja hakemus tämän seurauksena hylätään kokonaisuudessaan.

Lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentissa säädetään siitä, milloin vakuus on palautettava siinä tilanteessa, että hakemus hylätään kokonaisuudessaan. Momentin ensimmäinen virke on tarkoitettu selventäväksi eikä se ole välttämätön, sillä vakuuden palauttamisesta tilitietojen puuttumisen perusteella säädetään asetuksen 14 artiklan 7 kohdassa. *Oikeusministeriö* pitää hallituksen esitykseen sisältyvää lakiehdotusta selkeänä, mutta momentti voidaan vaihtoehtoisesti muotoilla myös seuraavasti:

”Jos hakemus hylätään kokonaisuudessaan muulla kuin asetuksen 14 artiklan 7 kohdassa tarkoitetulla perusteella, päätös vakuuden palauttamisesta on tehtävä hakemuksen hylkäämistä koskevan päätöksen tultua lainvoimaiseksi.”

8 § Liiallisesti turvatun määrän vapauttamista koskeva menettely

Linna katsoo, että ulosottomiehen tulisi ilmoittaa tilivarojen vapauttamisesta myös Helsingin käräjäoikeudelle, joka on antanut turvaamismääräyksen.

Oikeusministeriö toteaa, että lakiehdotuksen 8 §:ssä säädetään siitä, mille viranomaiselle velkojan on esitettävä pyyntö liiallisesti turvatun määrän vapauttamisesta. Pykälässä siis

nimetään asetuksen 27 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu täytäntöönpanojäsenvaltion toimivaltainen viranomainen. Ilmoitusmenettely määräytyy muutoin asetuksen mukaan. Huomautus ei anna aiheutta muuttoa lakiehdotusta.

15 § Muutoksenhaku ulosottomiehen ratkaisuun

Linna toteaa, ettei pykälätekstistä ilmene selkeästi se, että käräjäoikeus, jolta muutosta haetaan, määräytyy ulosottokaaren mukaisesti.

Oikeusministeriö katsoo, ettei huomautus anna aiheutta muuttoa lakiehdotusta. Pykälän mukaan muutoksenhaussa noudatetaan, mitä ulosottokaaren 11 luvussa säädetään, jollei asetuksessa toisin säädetä. Tuomioistuimen alueellisesta toimivallasta säädetään ulosottokaaren 11 luvun 2 §:ssä, jota sovelletaan.

18 § Käännökset

Linna huomauttaa, että asetuksen johdanto-osan 33 kohdan mukaan kansallisessa laissa säädetään siitä, kenen on toimitettava asetuksessa vaaditut käännökset ja kuka vastaa käännösten kustannuksista. Lakiehdotuksessa ei kuitenkaan säädetä siitä, kuka vastaa käännösten kustannuksista.

Oikeusministeriö katsoo, ettei huomautus anna aiheutta muuttoa lakiehdotusta. Lakiehdotuksen 19 §:n (täydentävästi sovellettavat kansalliset menettelysäännökset) nojalla sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 7 luvun säännösten lisäksi normaaleja riita-asian oikeudenkäyntisäännöksiä. Riitaprosessiin sovellettavien säännösten nojalla on selvää, että asiakirjat toimittavan asianosaisen on vastattava käännöskustannuksista. Asiasta on myös maininta hallituksen esityksen perusteluissa esityksen sivuilla 20, 47 ja 72.